

Toimetuselt

Nagu ikka, üritab järjekordnegi Tuna number hõlmata hõlmamatut. Alustatakse Egiptuse kultustest ja jõutakse üle seitsmeteistkümnenenda sajandi peatoidusehädade, piiblikonverentside, ärkamisaja ning Hermann Keyserlingi möödunud sajandi keskpaiga Eestisse välja. On ka kaalukaid põhjusi, miks number on sedapuhku üsna teadlikult Nõukogude aja poole kaldu. Saab ju neil päevil kuuskümmend aastat ajast, mil kümned tuhanded eestlased võtsid ette katse põgeneda nii Nõukogude võimu kui ka aja eest üle mere Rootsi. Üsna paljudel läks see õnneks ka korda. Ja nad võtsid endaga kaasa mälestuse Eestist enam-vähem sellisena, nagu seda võib imetleda sellesama numbriga fotonurga piltidel.

Siiajäänuid tabas aga Stalini “absurditeater” koos oma traagikaga. Seekordsed dokumendid jutustavad sellest, kuidas julgeolekuorganid tagasid “kõige demokraatlikumate valimiste” korraldamise ja kuidas geniaalne eesti luuletaja Artur Alliksaar mängis toda absurditeatri mängu kaasa.

1953. aastaga lõpeb Stalini valitsemisaeg. Nõukogude Liit seisab valikute ees. Korraks tõstatub fookusse Beria, mees, kellele on kaua omistatud peatimuka rolli. Siin tuleb aga juttu tema algatatud amnestiast ja tulevikuplaanidest GULAG-i lammutamisel. Beria kukutati ja režiimi lõdvendamise viljad noppis endale Nikita Hruštšov. GULAG ise ei kadunud päriselt kuhugi ja seda said tunda ka seitsmekümnenenda–kaheksakümnenenda aastate Eesti dissidendid.

Kui Stalini aja kohta toimib mustvalge skeem suhteliselt tõrgeteta, siis hiljem muutuvad asjad siiruviiulisemaks. See siiruviiulisem aeg on ka raamiks Ants Viirese avaesseele, mis kujutab endast ettekannet 1978. aastal Jerevani etniliste kultuuride sümposiumil ja mis ilmub siin esmakordselt eesti keeles.

Ott Raun